

було виявлено нами з досвіду роботи з 2-швидкісним аналогічним пристроєм цієї ж фірми). Вони дозволяють ефективно розміщувати вказану кількість дисків у зйомному картриджі, використовуючи всього один ідентифікатор SCSI ID. Таким чином, враховуючи й встановлені в комп'ютери CD-ROM-драйвери, загалом у мережі організовано доступ до 35 КОД. Для ефективного реального пошуку інформації у великих масивах враховувалися фактори швидкості передачі даних, те, як швидко накопичувач зможе знайти та надати необхідні дані.

Система досить гнучка в управлінні, забезпечує швидкий доступ до інформації з будь-якого комп'ютера мережі. Сервери і накопичувачі для КОД знаходяться у службовій кімнаті, де розміщені й АРМі співробітників відділу. Дві робочі станції, призначені для читачів, забезпечують сітьовий доступ до інформаційних ресурсів, установлених на серверах. Для стаціонарного встановлення у накопичувачах КОД на сервері були обрані БД, які найактивніше використовуються при ДБО читачів та абонентів бібліотеки. Це - «CD MARC Bibliographic», «Science Citation Index», «Periodical Abstracts Research I», «MathSci Disc», «F & S Index plus TEXT. International» та ін. Системне рішення дозволяє організувати використання накопичувачів CD-ROM як окремих томів мережі, забезпечує дистанційне управління компакт-дисками, встановленими на серверах, та роботу з локальними БД, встановленими на жорсткому диску. Будь-який клієнт мережі отримує доступ до КОД так, як до будь-якого сітьового ресурсу. CD Changer автоматично опитує накопичувачі CD-ROM, шукаючи потрібну назву компакт-диску або його випуск. Windows 95 та Windows NT дозволяють виділяти тільки одну букву для позначування одного накопичувача CD-ROM. Кількість КОД, що можуть бути проінстальовані на кожній окремій CD-ROM-зчитувач, практично не обмежується. Цей процес регулюється лише кількістю вільних ресурсів пам'яті та вимогами конкретних інформаційних продуктів на КОД. Система дає змогу інсталювати у вже встановлені CD-ROM-накопичувачі інші КОД, а в перспективі й збільшувати число їх самих.

У мережі можливим є обмеження доступу до файлів і принтерів за допомогою паролів та імен користувачів.

Контролюється і кожний рівень доступу користувачів. Наприклад, можна призначати деяким файлам доступ тільки для читання, попередивши їх несанкціоноване редагування або вилучення. Функції розподілу накопичувачів CD-ROM та управління ними забезпечуються програмними засобами адміністрування Windows 95.

Масштабність та відкритість системи водночас з розвиненими засобами адміністрування є основними достоїнствами даного програмно-технічного рішення. У нинішній своїй конфігурації система може розширюватись і екстенсивно (підключенням додаткових багатодискових пристроїв зчитування інформації з КОД та включенням у систему додаткових серверів), й інтенсивно (підключенням до системи дорожчих, але й продуктивніших накопичувачів).

Можливості графічного інтерфейсу дозволяють зробити комп'ютер доступним і непідготовленим користувачам, які можуть майже відразу приступити до роботи. Наприклад, щоб запустити конкретну програму, яка зберігається на певному КОД, необхідно просто вибрати відповідну піктограму.

До переваг даного системного вирішення можна віднести також незалежність від сітьової оперативної системи та відносну дешевизну.

Організація локальної мережі відкриває нові можливості в ДБО. У складі мережі, крім шести комп'ютерів, є лазерний принтер, сканер, струменевий кольоровий принтер, що значно покращує обслуговування читачів. Windows 95 дає змогу інтегрувати сітьові функції, включає можливості доступу до інших серверів, електронної пошти, принтерів, факсів, у перспективі - взаємодії з INTERNET. За підрахунками американських дослідників, об'єднання комп'ютерів у мережу скорочує фінансові витрати на 26%.

Сітьовий доступ до КОД підвищує швидкість отримання інформації, полегшує доступ до інформаційних ресурсів, забезпечує підключення великої кількості дисків та дисководів КОД, спрощує завдання захисту КОД від пошкоджень та викрадень. Об'єднання двох технологій (сітьової і КОД) забезпечує найбільш економічну та ефективну роботу по ДБО користувачів нетрадиційними носіями інформації.

Подається в порядку обговорення

Евгенія Медведєва

Концептуальна модель інформаційного навчання користувачів

Одним з найважливіших напрямів розвитку інформаційної освіти є інформаційне навчання користувачів. До сьогодні в Україні це розв'язувалося пропагуванням бібліотечно-бібліографічних знань серед читачів. З аналізу вітчизняного досвіду випливає, що в нашій державі є значний потенціал у галузі інформатики, який за багатьма параметрами не поступається країнам з вищим рівнем інформаційного сервісу.

Нині інформаційне навчання користувачів розглядається як одна зі складових

інформаційної культури суспільства. З уведенням інформаційної культури як предмета викладання в системі бібліотечної освіти дисципліни аналогічного характеру читаються на початкових етапах навчання та при підготовці майбутніх працівників преси.

В Україні цю проблему розробляє авторка даного матеріалу, яка пропонує перейти від пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань серед читачів бібліотек до їх цілеспрямованого інформаційного навчання.

У більшості країн світу інформаційне навчання користувачів є організованим процесом у системі навчальних та інформаційних закладів. Основна роль тут традиційно відводиться бібліотекам. Вони визначають зміст, обсяг і тривалість навчання, його методичне оснащення. Залучається спеціально навчений персонал, який володіє педагогічними навичками.

Зміст навчальних курсів передбачає: ознайомлення студентів з можливостями й фондами бібліотеки; виховання довірливого ставлення до неї; бажання стати її постійними відвідувачами; формування у слухачів знання основних бібліографічних джерел та навичок їх використання тощо.

На необхідності організації інформаційної підготовки користувачів було наголошено ще в 1990 р. на зустрічі у Фінляндії експертів з 12 країн і спостерігачів ІФЛА, ФІД та ін.

Про формування інформаційної культури студентів у процесі викладання традиційних вузівських дисциплін - історії, політології, екології, менеджменту - писали Є. Майорова, Н. Судаццева, В. Пенькова, Ю. Бич, Є. Редчикова, Г. Назарова [3].

Концепцію для користувачів відбито в серії публікацій [5-9]. Створено пакет навчальних програм «Основи інформаційної культури» та «Інформаційна культура спеціаліста» для рівнів бакалавра та спеціаліста вузів неінформаційного профілю. Замість поняття «пропаганда бібліотечно-бібліографічних знань» автором запропоновано *інформаційне навчання користувачів, читачів, споживачів* [9,10].

Що ж до пропаганди основ цих знань у вузах та середніх навчальних закладах, то навчальні програми семидесятих років давно застаріли і в змістовому, і в моральному аспектах, на них відводиться мізерна кількість часу.

В Україні інформаційна освіта читачів може бути відображена такими рівнями: початковим, середнім і вищим. Інформаційне навчання в системі вищої освіти відповідає структурі підготовки бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів.

Нині в світовій літературі існує понад 10 тис. визначень інформаційної грамотності. Для цього дослідження ми скористалися концепцією інформаційної грамотності, поширеною в США та європейських країнах. Проте, на відміну від неї, сфера інформаційної грамотності користувача в запропонованій концепції орієнтована, головним чином, на задоволення інформаційних потреб (ІП) широкого загалу. Отже, *інформаційна грамотність - це сукупність знань, умінь і навичок, що дають змогу самостійно виявляти та використовувати інформацію з метою задоволення ІП, що мають загальнонаукове, загальноосвітнє і практичне значення.*

Під інформаційною культурою розумітимемо такий

рівень інформаційної підготовки, який дозволяє людині не тільки вільно орієнтуватися в потрібному інформаційному середовищі, а й брати участь у його формуванні та перетворенні, сприяти інформаційним контактам.

Початкова інформаційна освіта не передбачає введення спеціальних дисциплін, вона може здійснюватися у межах предметів, що викладаються, а також під час позакласної роботи. Пропонуємо ввести навчальну програму «Основний комплекс знань, умінь та навичок з використання інформаційних ресурсів», розраховану на учнів 1-3 класів. Дану програму адресовано вчителям, батькам, бібліотечним працівникам, вихователям і керівникам позакласних форм роботи.

Програма «Інформаційна грамотність школяра» розрахована безпосередньо на учнів 5-8 класів.

У старших класах починається викладання курсу «Інформаційна культура школяра». При визначенні змісту цієї дисципліни слід орієнтуватися на аналогічну програму, розроблену для вузівського курсу бакалаврського рівня.

Навчальна програма «Основи інформатики, бібліотечного знання і бібліографії» (М., 1978) не відповідає змінам, що відбулися в політичній, економічній та культурній сферах суспільства. Тому нами було запропоновано ввести два учбових курси з інформаційної культури для студентів вузів неінформаційного профілю: для рівня бакалавра - «Основи інформаційної культури», для рівня спеціалістів - «Інформаційна культура спеціаліста».

За узгодженням з Міносвіти в Харківському державному інституті культури для цих курсів було розроблено проект навчальних програм, підготовлених з огляду на вимоги, що висуваються до фахівців вищої кваліфікації, а також на сучасні досягнення у галузі гуманітарних, природничих і технічних предметів, вітчизняного та зарубіжного досвіду викладання дисциплін інформаційного циклу. Основою комплексу навчальних програм є концепція інформатизації освіти в Україні.

Програма «Основи інформаційної культури» для рівня бакалавра є певною «точкою відліку» при визначенні змісту інформаційного навчання на інших освітніх рівнях. Вона передбачає розгляд природи й суті інформації, її основних характеристик, форм існування та суспільних функцій, особливостей інформаційних комунікацій та ІП. Вивчаються інформаційні ресурси та інформаційні системи, їх структура, проблематика, пов'язані з сучасними інформаційними технологіями: збір, переробка, збереження, пошук, використання і поширення інформації. Виділяються громадські та особистісні аспекти інформаційної культури.

Загальний обсяг курсу «Основи інформаційної культури» з тематичного плану - 56 год. (20 - лекції, 4-семінарські, 24 - практичні, 8 - самостійна робота). Програма має додаток з переліком практичних і семінарських занять. Акцентується увага на опануванні

інформаційних технологій та інформаційних ресурсів. Передбачено варіант курсу, розрахований на 72 год.

Програма «Інформаційна культура спеціаліста» є логічним продовженням курсу «Основи інформаційної культури». Вона побудована на тих же головних напрямках профпідготовки спеціалістів: соціогуманітарний, природничо-науковий та науково-технічний. З кожного є самостійна програма прикладного характеру: «Інформаційна культура спеціаліста природничо-наукового профілю», «Інформаційна культура спеціаліста науково-технічного профілю». Пропонований до цих програм навчальний матеріал охоплює основні напрями й процеси, притаманні галузевим документально-інформаційним структурам, особливості документальних ресурсів, їх організаційні та типологічні характеристики: специфіку взаємодії користувачів з галузевими інформаційно-пошуковими системами. Особливу увагу приділено питанням автоматизації інформаційних процесів, останнім досягненням вітчизняної та зарубіжної інформаційної науки й практики.

Навчальні програми комплексу «Інформаційна культура спеціаліста» мають уніфіковану структуру, кожна розрахована на 36 навчальних годин, з яких 14 - лекції, 18 - практичні заняття, 4 - самостійна робота. Зміст проекту навчальних програм з інформаційної культури для вузів неінформативного профілю тісно пов'язаний з культурологією, документо-, бібліотеко- та бібліографознавством, теорією інформації, філософією, прикладною інформатикою тощо.

Інформаційна підготовка магістрів, аспірантів і докторантів передбачає знання, вміння та навички, що дають змогу продукувати нову інформацію, відповідно її оформляти й готувати до тиражування. Цей рівень підготовки тісно примикає до циклу інформаційних наук. Навчальним матеріалом з оволодіння необхідними знаннями, уміннями й навичками, враховуючи особливості наукових інтересів, мають бути бібліографічні дисципліни та їх розділи, окремі складові частини книго-, патентознавства, літературного редагування. Зміст інформаційного навчання для користувачів цього рівня визначається залежно від індивідуальних цілей та завдань дослідження. Основною формою навчання є самоосвіта, консультації зі спеціалістами тощо.

Навчання користувачів інформаційній грамотності, інформаційній культурі через систему освітніх закладів дає змогу охопити учнів середніх навчальних закладів і студентів вузів - майбутніх спеціалістів, а також тих, хто з різних причин не працює. Їх залучення до інформаційної культури можливе через бібліотеки - універсальні, наукові, спеціальні, масові. Для цього при них можна створити центри інформаційної культури з такими ж програмами навчання, як у системі середніх та вищих шкіл.

Введення в дію аналізованої системи інформаційного навчання можливе лише за відповідної організаційної та фінансової підтримки з боку держави, меценатів та спонсорів. Для цього потрібна єдина державна програма, реалізувати яку можна в два етапи.

На першому головним та невідкладним завданням є організація інформаційного навчання в системі вузівської освіти й бібліотеках. Визначено змістові й організаційні аспекти цієї роботи (складено проекти програм, готуються інші навчальні матеріали,

опубліковано низку статей з даної проблематики).

Другий етап - введення інформаційного навчання в середніх навчальних закладах.

Реалізувати програму можливо за активної підготовки педагогічних кадрів інформаційного профілю для всіх рівнів навчальних закладів та бібліотек, чого в системі освіти досі не здійснювалося. Основні функції, пов'язані з навчанням користувачів інформації в бібліотеках (пропагування бібліотечно-бібліографічних знань) виконують найдосвідченіші бібліотечні працівники, які освоюють цей вид діяльності самотужки. У системі бібліотечної освіти накреслилась спеціалізація студентів у межах спеціальності «бібліотекознавство та бібліографія» (напрями - «пропагування бібліотечно-бібліографічних знань», «викладання бібліотечно-бібліографічних дисциплін у середніх спеціальних навчальних закладах»), проте з різних причин її було відмінено.

Пропонуємо ввести в номенклатуру вузівських спеціальностей нову - «інформаціологія». Готувати кадри з цієї спеціальності можуть інститути культури, педагогічні вузи та університети, державні й приватні навчальні заклади. Структура навчання:

- рівень бакалавра - підготовка педагогів молодшої школи з курсу «Основи інформаційної грамотності школяра»;

- рівень спеціаліста - навчання викладачів для середньої школи з курсів «Інформаційна грамотність школяра» та «Інформаційна культура школяра»;

- рівень магістра - підготовка викладачів для вищої школи з курсів «Основи інформаційної культури» та «Інформаційна культура спеціаліста»;

- в аспірантурі та докторантурі готується контингент для викладання дисциплін інформаційного циклу в навчальних закладах, що здійснюють професійне навчання спеціалістів цього профілю.

Щоб одержати спеціальність «інформаціологія», необхідно оволодіти сучасними інформаційними технологіями, методикою викладання, організацією навчального процесу, різними формами навчання тощо, вивчати дисципліни загальнонаукового, загальнопрофесійного та спеціального циклів. Останній включає дисципліни психолого-педагогічного циклу, в переліку яких широко відбито курси, що розкривають методіку викладання окремих інформаційних дисциплін.

У ході підготовки викладачів таких курсів необхідно розкрити основний зміст курсів інформаційної культури та особливості методики викладання розглядуваних дисциплін, показати специфіку педагогічного процесу, сформулювати вміння та навички його організації; сприяти розширенню кругозору слухачів у галузі загальної культури, універсального світосприймання, соціальної педагогіки й психології; ознайомити курсантів з навчально-методичним оснащенням викладання курсів інформаційної грамотності та інформаційної культури (навчальними програмами, текстами лекцій, методичними вказівками до практичних та лабораторних занять, навчальними посібниками, практикумами, довідниками, хрестоматіями тощо).

Можна також організувати короткотермінову підготовку вчителів середніх шкіл, бібліотекарів вузівських бібліотек, педагогів вищої школи та ін.

Курсова короткотермінова підготовка викладачів дисциплін інформаційного профілю може здійснюватися на засадах інтенсивних методів навчання без відриву від головної роботи. В основі навчального процесу - «педагогіка співробітництва».

Автором спільно з Центром просвітніх ініціатив (Харків) розроблено проект «Інформаційна культура в системі середньої та вищої освіти» (для вчителів середньої школи та бібліотекарів вузівських бібліотек). Його мета - підготовка персоналу для викладання курсів інформаційної грамотності та інформаційної культури в середній і вищій школі. Він передбачає дві секції: викладання в середній школі та у вузі. Можливо також одержати другу вищу освіту.

Запропонована система інформаційного навчання користувачів охоплює всі рівні освітніх закладів України і припускає послідовне оволодіння інформаційною грамотністю та інформаційною культурою від елементарних і фрагментарних відомостей популярного рівня до цілісного інформаційного професійного знання. Зміст навчання може коригуватися.

Запровадження в практику освітніх установ системи інформаційного навчання користувачів дасть змогу створити необхідні умови та передумови для переходу широкого загалу до суспільства інформаційної цивілізації.

Пер. з рос. Н. Солонської

1. Акоюн Г.Г. Жизнь в аспекте информатизации (субъективные заметки) // ИТИ. - Сер. 2. - 1992. - №1. - С.7-10.
2. Информатика и культура : Сб. науч. тр. / Отв. ред. И.С.Ладенко. - Новосибирск, 1990.
3. Информатизация и проблемы гуманитарного образования: Междунар. науч. конф. Краснодар, Новороссийск, 14-15 сент. 1995 г. - Тез. докл. - Краснодар, 1995. - 245 с.
4. Информационная культура специалиста: Межвуз. науч. конф. Краснодар, Новороссийск, 23-25 сент. 1993 г. - Тез. докл. - Краснодар, 1993. - 250 с.
5. Медведева Е.А. Информационная культура как предмет преподавания в системе высшего образования. - С. 67-68.
6. Медведева Е.А. О развитии обучения пользователей информации // Информ. технологии и культура. Темат. сб. науч. тр. - Вып.1. - Харьков, 1993. - С.101-104.
7. Медведева Е.А. Основы информационной культуры: Программа курсов для вузов // СОЦИС. - 1994. - №11. - С.59-67.
8. Основы информационной культуры: Программа курсов / Харьков. держ. ин-т культуры; укладач С.А.Медведева. - Х., 1994. - 15 с.
9. Медведева Е.А. Новое издание по библиографии // Науч. и техн. б-ки СССР. - 1991. - №8. - С. 29-31.
10. Советский энциклопедический словарь. - М.: Сов. энцикл., 1988. - С. 912, 1069.
11. Прохоров А.В. Культура грядущего тысячелетия // Вопр. филос. - 1989. - №6. - С.17-30.
12. Шрейдер Ю.А. Информатизация и культура // ИТИ. - Сер. 2. - 1991. - №8. - С. 1-9.
13. Library literacy // R.Q. - 1992. - 31. - №3. - P. 326-331.
14. Paterson Charles D., Howell Donna. Assessing the teach // R.Q. - 1990. - 29. - №4. - P. 513-524.

Олександр Жабін, Леонід Костенко,
Тетяна Павлуша, Анатолій Чекмарьов

INTERNET для читачів бібліотеки

У 1996 р. від Фонду «Євразія» НБУВ отримала грант для втілення в життя проекту «На підтримку створення учбового комп'ютерного класу для навчання сервісу й забезпечення доступу до мережі INTERNET читачів Бібліотеки». У матеріалі йдеться про ті широкі можливості, які реалізуються завдяки цьому.

Глобальні інформаційні мережі, зокрема INTERNET, дедалі активніше впроваджуються в бібліотечну практику. Будь-яка бібліотека, що має вихід у ці мережі, може використовувати віддалені електронні джерела інформації в повсякденній роботі. Це, в свою чергу, приводить до утворення якісно іншої інформаційної інфраструктури. У ній бібліотеці належить відігравати роль інституту, що

забезпечуватиме загальний доступ до інформаційного всесвіту, гарантує загальнодоступності інформації. Однак для більшості бібліотек підключення до INTERNET досить проблематичне. Якісний і повний зв'язок дорогий і віднайти кошти на це з власного бюджету складно.

Реалізація проекту забезпечує:
- створення в НБУВ нового спеціалізованого залу INTERNET, що дасть змогу використовувати інформаційні ресурси й комунікативні можливості глобальних комп'ютерних мереж;
- підключення через НБУВ до

INTERNET зацікавлених користувачів (бібліотек та некомерційних установ);

- навчання сервісам цієї мережі читачів НБУВ.

Коштом Фонду придбано функціонально повний комплекс обладнання для залу:

- комунікаційний сервер з процесором Pentium-100, оперативною пам'яттю ємністю 32 Мб, дисковою пам'яттю 2 Гб, платою Ethernet для роботи в локальній комп'ютерній мережі НБУВ та маршрутизатором для підключення віддалених абонентів;